

BİR KÜLTEPE METNİNE GÖRE ESKİ ASUR DEVRİNDE SUBARTU BÖLGESİ*

Hakan EROL**

Öz

Bir Kültepe Metnine Göre Eski Asur Devrinde Subartu Bölgesi

Bu makalede, 1992 yılı Kültepe kazılarında ele geçirilen Şu-İstar arşivinden bir belge (Kt. 92/k 386) tanıtılmaktadır. İliya adlı bir tüccarın Şu-İstar'a gönderdiği bu mektup, Eski Mezopotamya tarihinde tartışmalı bir konu olan Subartu bölgesi hakkında yeni bilgiler içermektedir. Kültepe metinlerinde daima aidiyet ekiyle geçen Subartu terimi ilk kez bu belgede coğrafi bir anlamda kullanılmıştır. Mektuptaki ifadelerle göre Asurlu tüccarların bu bölgede de ticarî faaliyetlerde buldukları anlaşılmaktadır. Daha da önemlisi, bir tüccarın diğer bir tüccarı Subartu'da dava edeceğini söylemesi, bu bölgede Asur kolonilerinin de bulunduğunu düşündürmektedir. Çünkü tüccarlar arasındaki davaların sadece k̄arum ve wabartum merkezlerinde ya da Asur şehir meclisinde görüldüğü bilinmektedir. Subartu bölgesinin 2. binyıl kaynaklarında Zagros dağlarından Amanos dağlarına kadar bütün Kuzey Mezopotamya'yı kapsadığı göz önüne alınırsa, metinde geçen Subartu'nun bu geniş coğrafyanın tam olarak hangi kısmına karşılık geldiğini tespit etmek zordur.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Mezopotamya, Subartu, Hurriler, Kültepe, Çivi Yazılı Belgeler.

Abstract

The Subartu Region According to a Kültepe Text in the Old Assyrian Period

In this article, a text from the archive of Şu-İstar, discovered in 1992 season of Kültepe excavations, is introduced. This text is a letter sent from a merchant called Iliya to Şu-İstar and contains some new information about Subartu region which is a problematic subject in Mesopotamian history. Subartu was recorded only as nisbe in about 20 published Kültepe tablets. But in this letter, it was used for the first time with a certain geographical meaning. According to statements in the text it is understood that Assyrian traders were active commercially in that region, too. It is more important to emphasize that the articulation of a trader to another for suing him in Subartu makes us think that there were also Assyrian colonies in that region. Because it is well known that the lawsuits between the merchants could only take place in the centers of k̄arum and wabartum-stations or in the city assembly of Asur. If it is taken into consideration that Subartu region comprises the entire Northern Mesopotamia from the Zagros Mountains to the Amanos ranges, it is not easy to determine which part of this vast area was corresponded to the Subartu according to our text in the 2nd millennium B.C.

Keywords: Northern Mesopotamia, Subartu, Hurrians, Kültepe, Cuneiform Texts.

* Bu makale, yazarın “Kültepe’de 1992’de Bulunan Şu-İstar Arşivi” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Sumeroloji Anabilim Dalı, herol@humanity.ankara.edu.tr.

Asurlu tüccarların, M.Ö. 2. binyılın ilk çeyreğinde, Anadolu’da kurdukları ticaret kolonilerinin merkezi olan Kültepe-Kaniş’te ele geçen çivi yazılı belgeler, çoğunlukla tüccarların ticarî faaliyetleriyle ilgili olmakla birlikte Anadolu’nun bu dönemdeki siyasî, sosyal, etnik vb. yapısı hakkında bilgi edinebildiğimiz en eski kaynaklardır. Kültepe metinleri Anadolu’nun tarihî coğrafyasının aydınlatılması bakımından da önemlidir. Ancak eskiden beri bilinen Kaniş (Kültepe) ve Hattuş (Boğazkale) dışında, belgelerde kayıtlı yüzlerce şehrin kesin lokalizasyonu henüz yapılamamıştır.

Bu makalede ele aldığımız belge, daha çok Mezopotamya kaynaklarında karşılaşılan Subartu¹ bölgesi hakkında yeni bilgiler içermektedir. Subartu terimi, 20 kadar Kültepe tabletinde, genellikle kumaşların üretim yeri² ve memleketiyle tanımlanan şahıslar için,³ *s/šuba/irūm* (Subartulu, Subartu’dan) şeklinde, aidiyet ekiyle geçmektedir.⁴ Bir metinde ise Hurri dilini ifade etmek için *šubiriattam* formunda kaydedilmiştir.⁵

Asur kralının *waklum* unvanıyla Kaniş *kārum*’una yazdığı, altın ticaretiyle ilgili Asur şehir meclisinde alınan kararı içeren bir mektup (Kt. 79/k 101)⁶ Subartu ile ilgili şimdiye kadar yayınlanmış en önemli belgedir: “Hiçbir Asurlu Akadlılara, Amurrululara ya da Subartululara altın satmayacak! Satan kişi yaşamayacak (öldürülecek)!”.⁷ Bu ifadelerden anlaşıldığına göre, altın ticaretini tekeline almak isteyen Asur şehir meclisi (*bēt ālim*), tüccarların sadece kendi aralarında altın alışverişi yapabilecekleri, Anadolu’da karşılaştıkları Akadlı, Amurrulu ya da Subartulu herhangi bir kimseye altın satamayacakları kararını almıştır.

Yayınlanmış hiçbir Kültepe metninde bir yer ya da bölge ismi olarak geçmeyen Subartu, ilk kez aşağıda ele aldığımız belgede coğrafi bir anlamda kullanılmıştır. Tablet, İliya isimli bir tüccarın,

¹ Subartu (Sumerce Šuba/i/ur, Akadca Šubartu) bölgesi ve bu bölgeyle özdeşleştirilen Hurriler hakkında detaylı bilgi için bkz. Gelb 1944; Wilhelm 1989; Salvini 1998; Steinkeller 1998; Weenhof 2008: 17-20.

² Kumaşların üretim yeri olarak geçişiyle ilgili bazı örnekler şunlardır: Kt. 97/k 349: ⁶ 2 TÚG *ku-sí-té-en ša Šu-bi-ri-im* “2 (parça) Šubirum cinsi *kusitum* kumaşı”; 91/k 344: ¹⁰ 7⁷ TÚG.HI.A *káb-tú-tim* ¹¹ SİG₅ (silik) ¹² *ša Šu-bi-ri-im* ¹³ *Ku-ni-lum na-áš-a-kum* “Subartum cinsi 7 (parça) kaliteli ağır kumaşı Kunilum sana taşıyor”; Prag I, 686: ¹⁹ ... *ni-ib-ra-ra-am* ²⁰ *lu ša Šu-bi-ri-im lu ša a-lim* ²¹ *lu ku-sí-tám ša A-ki-di-e* “...ya Subartu ya da Asur cinsi *nibrarum* kumaşını ya da Akkad cinsi *kusitum* kumaşını ...”; Özel koleksiyondan bir Kültepe metninde ise şunları okuyoruz: ⁵ 1 TÚG *ša Šu-bi-ri-im* ⁶ 1 TÚG *pu-ku-um* 1 TÚG *[š]a a-lim* ^{ki} “1 (parça) Subartu cinsi kumaş, 1 (parça) *pukkum* kumaşı, 1 (parça) Asur kumaşı” (Larsen-Moller 1991: 231).

³ Kişilerin memleketi olarak geçişleriyle ilgili bazı örnekler şunlardır: RA 59, 20, No. 2: ¹³ İGÍ *Ta-li-a* ¹⁴ *[š]a [Šú⁷]-ba-ri-im* “Şahit Subartulu Talia”; TC III, 170: ¹ 1 *ma-na* KÜ.BABBAR *a-na* ² *Sú-ba-ri-im a-š-ib-tim* ³ *ni-di-in* “1 *mina* gümüşü faizli (borç) olarak Subartuluya verdim”; Kt. n/k 213: ²⁸ *wa-ar-dam* ²⁹ *Šu-bi-ri-a-am* ³⁰ *ša a-di-na-ku-ni* ³¹ *dí-in-šu ú* KÜ.BABBAR^{ap}-*šu* ³² *šé-bi₄-lam* “Sana verdiğim Subartulu köleyi sat ve onun parasını baba gönder!” (yayınlanmamış metin); CCT III, 25: ³⁵ ... *am-tám / šu-ub-ri-tám li-iš=a-ma-ki-im* “Senin için Subartulu bir kadın köle satın alsın”.

⁴ CAD Š/III, s. 170b.

⁵ Kt. 91/k 539: ²⁹ *tup-pá-am a-na* DUB.SAR ³⁰ *ša Šu-bi-ri-a-ta-am* ³¹ *i-ša-me-ú dí-ma li-iš-ta-sí* “²⁹⁻³¹ Tableti Šubarca (Hurrice) (bilen) bir katibe ver ki onu okusun” Veenhof 2008: 13.

⁶ Önce Sever 1990: 260-262’de yayınlanan belge, önemi dolayısıyla Veenhof 1995: 1733’te de ele alınmıştır.

⁷ Kt. 79/k 101: ¹⁸ DUMU *A-šur šu-um-šu* ¹⁹ KÜ.GI *a-na A-ki-di-im* ²⁰ *A-mu-ri-im* ²¹ *ù Šu-bi-ri-im* ²² *ma-ma-an* ²³ *la i-da-an* ²⁴ *ša i-du-nu* ²⁵ *ú-lá i-ba-la-ať*

1992 yılında ortaya çıkarılan arşivlerden birinin sahibi olan Šu-İštar'a hitaben yazdığı mektuptur. İliya, Aššur-damiq'in tüccar dairesinden aldığı ve kendisinin kefil olduğu iki eşeğin bedeli olan bakırın ve yine Aššur-damiq'in kendisine borçlu olduğu bir miktar gümüşün ödenmesini istemektedir. Anlaşılan, söz konusu borçla ilgili *Šu-Su'en*'in *limumluğunda* (KEL A 104) bir belge düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu mektubun M.Ö. ± 1871 yılında yazıldığını söyleyebiliriz. İliya, mektubunun devamında, Šu-İštar'la Buzuwa adlı bir tüccar arasındaki gümüşle ilgili bir meseleye de değinmektedir. Metindeki şahıs isimleri Šu-İštar arşivinde çok az geçmektedir ve bildiğimiz kadarıyla bunların arşiv sahipleriyle bir yakınlığı bulunmamaktadır.

Kt. 92/k 386

(1-345-92; 6.3x5.4x1.7; krem rengi)

Öy.	1	a-na Šu-İštar qí-bi-ma
	2	um-ma Í-li-a-ma
	3	2 ANŠE.HÍ.A ša-lá-me-en
	4	A-šur-DU ₁₀ DUMU Bu-zu-a
	5	É DAM.GÀR i-sí-ma
	6	a-na-ku qá-ta-tum
	7	ší-<<mì>>-im iš-té-en / ANŠE
	8	1 GÚ '40' ma-na URUDU sà-hu-ru-um
	9	ší-im ša-nim ANŠE
	10	12 GÍN KÙ.BABBAR ÍTU.KAM té-i-na-tim
	11	li-mu-um Šu-Sú-en ₆
	12	iš-tù ANŠE.HÍ.A il ₅ -qé-ú
	13	A-šur-DU ₁₀ DUMU Bu-zu-a
	14	ša-ba-at-ma URUDU ù KÙ.BABBAR
	15	ù ší-ba-sú
Ak.	16	ša-áš-qí-il ₅ -šu
Ay.	17	ù a-ha-ma 11 GÍN KÙ.BABBAR
	18	(Silik işaretler) ha-bu-lá-am
	19	ù ší-ba-am i-šu-ú
	20	a-na-kam i-na ša-ha-at
	21	Bu-zu-a Ša-lim-A-šur
	22	DUMU Íp-hu-ri-im ù
	23	A-šur-ma-lik DUMU Ú-za-ri-a
	24	i-zi-zu-ma um-ma a-na-ku-ma

	25	mì-nam / tù-na-a-ni
	26	KÙ.BABBAR KÙ.BABBAR-áp Šu-İštar
	27	a-ma ša-he-er GAL li-[iš-ta]-me
	28	um-ma DUMU İp-hu-ri-im-ma
	29	mì-nam KÙ.BABBAR KÙ.BABBAR-áp
	30	Šu-İštar a-na-ku Šu-İštar
	31	i-na Sú-ba-ri-im
	32	a-šé-e-šu um-ma a-na-ku-ma
Ük.	33	mì-nam Šu-İštar ha-bu-lá-kum
	34	šu-ma Šu-İštar ha-bu-lá-kum
Sk.	35	al-kam ša-zi-za-ma ʾma-láʾ ta-qá-bi-ú
	36	li-qé mì-nam Šu-İštar
	37	a-dí ma-lá ù ší-ni-šu i-na
	38	Sú-ba-ri-im ta-šé-e-šu

¹⁻²⁾ Šu-İštar’a söyle! İliya şöyle (söyler): ³⁻⁶⁾ Buzuwa’nın oğlu Aššur-tāb 2 siyah eşeği tüccar evinden borç aldı (senet imzaladı) ve ben (onun) kefilim. ⁷⁻¹⁰⁾ Bir eşeğin fiyatı 1 talent 40 *mina sāhirum* bakır(dır). İkinci eşeğin fiyatı 12 sheqel gümüştür. ¹⁰⁻¹¹⁾ Teinātum ayı, Šu-Su’en’in senesi. ¹²⁻¹⁶⁾ Eşekleri aldığından dolayı Buzuwa’nın oğlu Aššur-tāb’ı tutup bakırı, gümüşü ve onun faizini ona ödet. ¹⁷⁻¹⁹⁾ Ayrıca bana 11 *sheqel* gümüş borçludur; (onun) şahidi vardır. ²⁰⁻²⁴⁾ Burada, İphurum’un oğlu Šalim-Aššur ve Uzariya’nın oğlu Aššur-malik Buzuwa’nın yanında durdular ve ben şöyle (söyledim): ²⁵⁻²⁷⁾ “Niçin beni aldatıyorsun? Gümüş Šu-İštar’ın gümüşüdür. İşte, (*kārumun*) küçük-büyük (hükümünü Buzuwa) işitsin”. ²⁸⁻³²⁾ İphurum’un oğlu şöyle (cevap verdi): “Neden gümüş Šu-İštar’ın gümüşü (oluyormuş)? Ben Šu-İštar’ı Subartum’da dava edeceğim”. Ben şöyle (dedim): ³³⁻³⁸⁾ “Šu-İštar sana ne borçlu? Eğer Šu-İštar sana borçlu ise gel, (şahitlerini) hazır bulundur ki iddia ettiğin kadar (gümüşü) al! Ne diye Šu-İštar’ı Subartum’da ikide bir dava edeceksin”?

Filolojik Açıklamalar:

St. 5: *i-sí-ma*: “Sermayedardan istemek, bir borç için mukavele yamak” anlamları verilen *šasā’um* fiilinin, tüccar dairesinden (*bēt tamkārim*) alınan borçla irtibatlı geçişine örnekler için bkz. CAD Š/II, s. 159b.

St. 8: URUDU *sà-hu-ru-um*: Bakırın bir türü ya da özelliği olduğu anlaşılan bu kelime için, J. G. Dercksen *šahārum* “küçük olmak” fiilinden türetildiğini söylemekte ve *šahhirum* “small-sized” anlamını vermektedir.⁸ M. T. Larsen ise, AKT VI-a, 251: 18’deki *sá-hi-ra-am* geçişini dikkate alarak,

⁸ Dercksen 1996: 40.

sāhirum şeklinde okunması durumunda, gezgin tüccarın mallarını ifade eden *sahertum* ile bir bağı olabileceğini söylemektedir.⁹

St. 32: *a-šé-e-šu: še'û* “aramak, soruşturmak” fiilinin “dava açmak” anlamı ve bu anlamda Kültepe metinlerinde geçişleri için bkz. CAD Š/II, s. 358a/b.

Belgenin 31 ve 38. satırlarındaki ifadelerden, Asurlu tüccarların ticarî faaliyetlerinin sadece Anadolu ile sınırlı kalmadığı, Subartum olarak adlandırılan bölgede de etkin oldukları anlaşılmaktadır. Daha da önemlisi, İphurum’un oğlu Šallim-Aššur’un Šu-İštar’ı Subartu’da dava edeceğini belirtmesi bu bölgede de Asur kolonilerinin bulunduğunu düşündürmektedir. Zira tüccarlar arasındaki adli vakaların sadece *kārum* ve *wabartum* merkezlerinde ya da Asur şehir meclisinde görüldüğü bilinmektedir. Bu durumda aranması gereken cevap, Eski Asur Ticaret Kolonileri Devrinde Subartu teriminin Mezopotamya’nın hangi bölgesi için kullanıldığıdır.

Çivi yazılı kaynaklarda sıkça karşılaşılan ve Hurrilerin yaşadıkları bölge olarak bilinen Subartu’nun yeri hakkında bugüne kadar birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen bu konu tam anlamıyla netleşmiş değildir. Bunun nedeni 3. ve 2. binyıla ait Mezopotamya kaynaklarında iki ayrı bölgenin Subartu adıyla anılmasıdır.¹⁰ Bu durum, binlerce yıllık Mezopotamya tarihi boyunca değişen siyasî dengeler ve etnik yapılar gibi faktörlerle birlikte, bölgelere verilen isimlerin telaffuzlarının ve coğrafi kapsamlarının da değişmesinden kaynaklanmaktadır.

Subartu teriminin, dar ve geniş anlamda olmak üzere, 3. binyılda bile iki farklı bölge için kullanıldığı söylenebilir. Subartu adı siyasî anlamda ilk olarak, M.Ö. 2400’lerde Lagaş yöneticisi olan Eannatum’un zamanına tarihli belgelerde kaydedilmiştir. Eannatum’un yazıtlarına göre Lagaş şehir devleti Elam, Subartu ve Urua ordularından oluşan bir koalisyona karşı mücadele etmiş ve bunları yenmiştir. Bilindiği üzere Elam ve Urua İran platosunun batısında kurulmuş devletlerdir. Müttefiklerinin konumlarına göre, Eannatum yazıtlarındaki Subartu, Diyala bölgesinin kuzeyinde, Dicle’nin doğusundan Zagros Dağlarına kadar uzanan bölgeyi kapsamaktadır. Bazı araştırmacılar bu bölgenin, sonraki Asur bölgesine karşılık geldiğini ve dolayısıyla Subartu’nun, Asur’un 3. binyıldaki adı olduğunu söylemektedir.¹¹

Diğer geniş anlamdaki Subartu terimi ise ilk kez, yaklaşık 2200’lerde, Akad kralı Naram-Sin’in yazıtlarında kaydedilmiştir. Muhtemelen Naram-Sin’in hâkimiyetinin sonlarına tarihli bir belgede, onun egemenliği altındaki bölgelerin Parašhum’a kadar bütün Elam ülkesi ve “Sedir Ormanlarına” kadar bütün Subartu ülkesini kapsadığı kayıtlıdır. P. Steinkeller’e göre bu ifade,

⁹ AKT VI-a, 183: 2

¹⁰ Steinkeller 1998: 76.

¹¹ Gelb 1944: 34, 85; Steinkeller a.g.m.: 77-79.

Subartu'nun, doğuda Zagros dağlarından, batıda Amanos dağlarına kadar uzanan bütün Yukarı Mezopotamya'yı tanımladığını göstermektedir.¹² Subartu terimi, bu tarihten itibaren Eski Babil Devrinin sonuna kadar her iki bölge için de kullanılmıştır. Ancak, karakteristik bir şekilde, Güney Mezopotamya ve Babilonya kaynaklarında öncelikle Asur bölgesinin adı olarak geçerken, Orta Fırat'taki Mari kaynaklarında ise, Dicle ve Balih ırmaklarının yukarı kesimleri arasındaki geniş bölgeyi, yani Habur üçgenini karşıladığı anlaşılmaktadır.¹³

Akad Devleti'nin öncesine ve ilk zamanlarına ait belgelerde Subartu adlı bu bölgelerin etnik yapısıyla ilgili hiçbir açık delil bulunmamaktadır. Ancak, özellikle Eski Akad devri kaynaklarında ve Ebla arşivlerinde geçen şahıs isimlerine bakıldığında, her iki bölgede de Samî nüfusun baskın olduğu görülmekte, hiçbir Hurrice isme rastlanmamaktadır.¹⁴ Hurrilerin bölgedeki ilk ortaya çıkışları Naram-Sin'in hâkimiyet döneminde olmuştur. Bu dönem belgelerinde Hurrice olduğundan şüphe edilmeyen şahıs adları bulunmaktadır. Bu isimler hem Habur bölgesindeki hem de Dicle'nin doğusundaki Subartu ile ilgili kaynaklarda görülmektedir. Hurrilerin Kuzey Mezopotamya'ya göçleri Naram-Sin'in hâkimiyeti boyunca devam etmiş, hatta sonraki iki yüzyıl boyunca yoğunlaşmıştır.¹⁵

Hurrilerin geldikleri coğrafya konusunda kesin bir bilgi yoktur, ancak G. Wilhelm'e göre M.Ö. 2400'lerden itibaren, ilk olarak doğudaki çekirdek Subartu'ya, yani Dicle ile Zogras dağları arasındaki Diyala bölgesine yerleşmişlerdir.¹⁶ Daha sonra buradan batıya doğru yayılarak öncelikle Habur üçgeni bölgesine ve ardından Fırat yönünde ilerleyerek, Kuzey Suriye ve belki de Güney Anadolu'ya nüfuz etmişlerdir.¹⁷ Muhtemelen, Hurriler ilk olarak yerleştikleri Subartu bölgesiyle özdeşleştirildiğinden, daha da önemlisi bu isimle anılmaya başladıklarından, onların batıda yerleştikleri bölgeler de Subartu olarak adlandırılmış olmalıdır.

Eski Asur Ticaret Kolonileri Devri kaynaklarına göre Güney Anadolu'daki Hurri etkisinin coğrafi kapsamını ve yoğunluğunu tespit etmek zordur. Çünkü belgelerde az sayıda Hurrice özel isim kayıtlıdır. Bununla birlikte, Anadolu şehir devletleriyle ilgili, Kaniş'in II. tabakasına tarihli belgelerde geçen *alahinnum*, *şinahilum* ve *unuşum* gibi Hurrice idarî terimlerinin varlığı, Hurrilerin bu dönemde bile Anadolu halklarını kültürel olarak etkilediğini göstermektedir.¹⁸ Kaniş kralı Warşama'ya gönderilmiş, Kültepe'nin Ib tabakasına tarihli (±1833-1719) ünlü mektubun (Kt. g/t 35)¹⁹ muhatabı

¹² Gelb a.g.e.: 35; Steinkeller a.g.m.: 77, 90.

¹³ Steinkeller 1998: 77-78.

¹⁴ Steinkeller a.g.m.: 88-89.

¹⁵ Steinkeller a.g.m.: 90-91. Bu dönemlerde bölgedeki Hurri varlığına dair örnekler için bkz. Wilhelm 1989: 7-12.

¹⁶ Wilhelm 1989: 7.

¹⁷ Veenhof 2008: 17.

¹⁸ Veenhof a.g.m.: 18.

¹⁹ Balkan 1957.

Mama kralı Anum-hirbi'nin Hurrice bir isim olduğu kabul edilmektedir.²⁰ Eğer bu doğru ise, Hurrilerin, bu tarihlerde bile, Güney Anadolu'daki Maraş bölgesinde güçlü sayılabilecek bir devlet kurdukları ve hatta mektuptaki ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla, etkilerini Orta Anadolu şehirlerinde hissettirdikleri söylenebilir.

Sonuç olarak, Hurrilerin ilk yerleştikleri, Dicle ile Zagros dağları arasındaki bölgeden, yaklaşık M.Ö. 2200'lerden itibaren yayılmaya başladıkları, Amanos dağlarına kadar olan bütün Kuzey Mezopotamya'nın Subartu olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, metnimizdeki ifadelere göre Asurlu tüccarların ticarî faaliyetlerde buldukları Subartu'nun neresi olduğunu belirlemek zordur. Birkaç Kültepe metninde Subartu kumaşlarının Asur cinsi kumaşlarla birlikte geçmesi ve Prag I, 686'da, Subartu üretimi kumaşın, Kaniş'e Asur'dan sevk ediliyor olması,²¹ Subartu'nun Asur'a yakın bir bölgede olduğunu düşündürmektedir. Dolayısıyla bu bölge, Dicle nehri boyunca uzanan, Asur'un kuzeyindeki bölgeyi ya da daha büyük bir ihtimalle, kervanların Asur'dan Anadolu'ya geçiş güzergâhındaki, 10 kadar ticarî yerleşimin de bulunduğu,²² Dicle ve Fırat nehirlerinin yukarı kesimleri arasındaki bölgeyi karşıladığı söylenebilir.

²⁰ Wilhelm a.g.e.: 12; Veenhof a.g.m.: 18.

²¹ Prag I, 686: ¹⁹⁾ ... *ni-ib-ra-ra-am* ²⁰⁾ *lu ša Šu-bi-ri-im lu ša a-lim^{ki} 21)* *lu ku-si-tám ša A-ki-dí-e* ²²⁾ 10 GÍN.TA¹ ù 12 GÍN.TA *šu-qú-ul-ma* ²³⁾ *a-na li-tab-ší-a šé-bi₄-lam* ²⁴⁾ AN.NA *ša DUMU A-ta-a* ²⁵⁾ ù 20 TÚG *ra-qá-tim* ²⁶⁾ *i-šé-er* / ANŠE *i-dí-ma* ²⁷⁾ *a-na a-li-ki-im* ²⁸⁾ *pí-qí-id-ma lu-ub-lu-nim* "...ya Subartu cinsi ya da Asur cinsi bir *nibrārum* kumaşı veya Akad cinsi bir *kusītum* kumaşı (için) 10 veya 12 *šeqel* (gümüş) öde ve elbisem için bana gönder. Ataya'nın oğlunun kalayını ve 20 (parça) ince kumaşı eşeğe yükleyip kervana teslim et ki buraya getirsin".

²² Veenhof 2010: 46.

Kt. 92/k 386

Ön Yüz



Arka Yüz



Alt Kenar



Üst Kenar



Sol Kenar



Bibliyografya ve Kısaltmalar

- AKT VI-a** M. T. Larsen, *Kültepe Tabletleri VI-a*, TTKY VI-a-33d-a, Ankara 2010.
- Balkan 1957** K. Balkan, *Mama Kralı Anum-hirbi'nin Kaniš Kralı Waršama'ya Gönderdiği Mektup*, Türk Tarih Kurumu Yayınları VII/31a, Ankara 1957.
- CAD** Chicago Assyrian Dictionary
- CCT** *Cuneiform Texts From Cappodocian Tablets in the British Museum*, London.
- Dercksen 1996** J. G. Dercksen, “*The Old Assyrian Copper Trade in Anatolia*, (PIHANS 75), İstanbul.
- Gelb 1944** I. J. Gelb, *Hurrians and Subarians*, The Oriental Institute of the University of Chicago, *Studies in Ancient Oriental Civilization No. 22*, Chicago 1944.
- KEL A** Kültepe Eponim Listesi A (Kt. 92/k 193)
- Prag I** Hecker, K.,-Kryszat, G. -Matouš, L., *Kappodokische Keilschrifttafeln aus der Karlsuniversität Prag*, Prag 1998.
- RA 59** P. Garelli, *Tablettes Cappadociennes de collections diverses*, Revue d'Assyriologie et d'Archéologie Orientale. Paris 1886- (RA 59), 1965, s. 19-48.
- Salvini 1998** M. Salvini, “The Earliest Evidences of Hurrians Before the Formation of the Reign of Mitanni”, *Urkesh and the Hurrians*, Studies in Honor of Lloyd Costen, BiMes 26, ed. G. Buccellati ve M. Kelly-Buccellati, s. 99-115.
- Sever 1990** H. Sever, “Yeni Kültepe Tabletlerinde Geçen *kīma awāt narvā'im* Tabiri ve Değerlendirilmesi”, *Anakara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 34, S. 1-2, s. 251-365.
- Steinkeller 1998** P. Steinkeller, “The Historical Background of Urkesh and Hurrian Beginnings in Northern Mesopotamia, *Urkesh and the Hurrians*, Studies in Honor of Lloyd Costen, BiMes 26, ed. G. Buccellati ve M. Kelly-Buccellati, s. 75-98.

- Larsen-Moller 1991** M. T. Larsen - E. Moller, "Five Old Assyrian Texts", *Marchands, Diplomates et Empereurs, Études Sur la Civilisation Mésopotamienne Offertes à Paul Garelli*, ed. D. Charpin ve F. Joann, ed. D. Charpin ve F. Joannès, Paris, s. 227-252.
- TC III** Lewy, J., *tablettes cappadociennes de Luvre*, TCL 19, 20, 21, Paris 1935-1937.
- Veenhof 1995** K. R. Veenhof, "In Accordance with the Words of the Stele, Evidence for Old Assyrian Legislation", *Chicago Kent Law Review* 70/4, s. 1717-1744.
- _____ **2008** "Some Displaced Tablets from Kārum Kanesh (Kültepe)" *Altorientalischen Forschungen* 35-1, s. 10-27.
- _____ **2010** "Ancient Assur: The City, its Traders, and its Commercial Network", *Journal of the Economic and Social History of the Orient* 53, s. 39-82.
- Wilhelm 1989** G. Wilhelm, *The Hurrians*, *Almancadan İngilizceye çeviren D. L. Stein*, Warminster 1989.